

gadnak / Egy jó éjt puszit” (*Emésztők*, 100.).

A *VálóVersek* a feldolgozások útját járja végig, nem hagyja magára az olvasót, sőt mintha a beszélő szerencsés támasza lehetne a meghallgatás által. Fehér Imola kötete terápiás, ellenben nem olyan nyilvánvaló, hogy kinek a terápiája. Megismerteti a mélységeket, érzékelte, hogyan változik a *leg*-mértéke. Ciklusonként más a legmélyebb és legmagasabb elhelyezkedése, nem kicsinyül el a megtett út, és minden új lépcső előtt megjeleneti azt az energiát, melynek létezés-

séről még ő sem tudott. A trauma-feldolgozásban támasz, hisz az olvasóban megszületik egy sor vagy az egész kötet által a közösség érzete. A vers beszélője azáltal modellezi és ülteti bele olvasóját helyzetébe, hogy akadályozza haladását, a szaggatott sorok nehézkessé teszik a megértést, olykor igazi kihívásként állnak előtte, a szavak többszörös megrágására készítik az embert, de Fehér Imola nem hagyja egyedül a folyamatban: az olvasóval emészteti meg múltját.

Balog Alexandra

MOZAIKOK ERDÉLY MIKROTÖRTÉNETÉBŐL

Medgyesi Emese: *Élesben a sorssal.* *Erdélyi mozaik*

■ Ha az egyszeri, türelmetlen olvasó Medgyesi Emese regényének első kézbevételekor nem csap rögtön mohón a történet sorai közé, hanem hagyja szemét a borítón vizsgálódni, régi, mozaikszerűen elhelyezett képek egyelőre még ismeretlen alakjait fedezheti fel.

Egyelőre, mondtam, mivel a Herold, Gonsenyicza és Petri családok életének mozzanataiba belemélyedve, közben-közben a könyv végén elhelyezett, megjegyzésekkel ellátott képekhez lapozva, a borítón lévő szereplők is egyre ismerősebbé válnak számunkra. A képek tehát ugyanúgy felkelthetik az érdeklődésünket a szerző családjának múltjával kapcsolatban, mint ahogy az

övét is felkeltették az édesanyja által örökölt század eleji kimpinai fotók a Bajorországból áttelepedett Herold-dédszülőkről. Tőlük indul a négy generáción átívelő történet. Ahogy utószavában Láng Gusztáv is megfogalmazza, Medgyesi Emese családregegye nem „a regénytípus bevált receptje” szerint épül fel, az iparos-kereskedő család élete a történelmi események hatására nem felfelé ível, szereplőinknek pedig szembe kell nézniük a váratlan fordulatokkal. A narrátor a második fejezettől a család legfiatalabb tagjának, a háború előtt nem sokkal született, hamar elárvult Viktóriának sorsát követi nyomon, aki egy szerencsés véletlen révén kerül Vá-

sárhelyen a Heroldok számára ismerős lengyel származású Gonsenyicza családhoz. Az új környezetbe való beilleszkedésével párhuzamosan ismerkedik meg, majd ápol egyre erősebb barátságot, szerelmet a kis Vikta iskolatársával, az ügyes kezű, eszes Petri Sándorral. A szerző által nekik, nagyszüleinek, ajánlott mű cselekményének egyik fontos szála kettejük kapcsolata, annak alakulása házasságkötésükig, illetve az azután következő próbatételek, a második világháború, a szovjet fogság, majd a szocializmus évei.

A regény szereplői sokszínűek, több etnikum és szociális réteg képviselői, sőt, a makrotörténelmi változásokkal együtt, de esetenként akár azoktól függetlenül, egy-egy műbéli életúton belül is változhat a szereplő nyelve vagy társadalmi pozíciója. Elég a jómódú német iparos családba született Herold gyermek sorsára gondolnunk, de ugyanez érvényes a Lengyelországot maga mögött hagyó, zsidó származású Gonsenyicza Jakabra is. Utóbbi a műnek különösen izgalmas figurája. A narrátor első fejezetbeli szavai szerint „Elmérgesedett helyzeteket sokszor sikerült rábeszéléssel kezelnie, tanácsainak mindenki hasznát látta. Nagy ereje volt, de kevésszer élt vele, inkább közvetített vagy szükség szerint tolmácsolt. Szerencsés alkata révén mindenben nélkülözhetetlen segítségnek bizonyult – hosszán, figyelmesen tudott hallgatni, ha kellett, sok nyelven, szívesen érvelt, és meg is győzött bárkit az igazáról.” (11.) Rátermettségben Petri Sándor, Vikta férje hasonló hozzá, aki békeidőben, a háború alatt, a fogolytáborban és a szocialista Romániában is Gonsenyiczához hasonlóan fontos alakja minden vállalkozás-

nak, brigádnak, szövetkezetnek, amelynek tagjává válik.

A regény női szereplői között is találunk erős karaktereket, elsősorban talán Viktóriát, aki férfi családtagjai nélkül, egy kis szerencsének (is) köszönhetően, fenn tudja tartani saját magát és kislányát a háború alatt és az azután következő inséges időszakban. Ilyen Sándor anyja, a testi fogyatékkal élő Monus Ilona is, akinek megismerkedése és kapcsolata későbbi férjével, Petri Andrással a korban kisebb botránynak számított. Megözvegyülése, később fiainak háborúba vonulása után a családban betöltött szerepének fontossága (mint anya, anyós és nagyanya) már-már túlzottan dominánsnak tűnt számomra, de jól demonstrálja a háborúban élő nők helyzetét, erejét a második világháború alatt.

A mű cselekményének kontextusán kívül is fontos, meghatározó, mára szinte elfeledett szereplője Marosvásárhely történetének Bissingen Erzsébet grófnő, aki békeidőben gyárak létesítésével, háború alatt a kórházak támogatásával és a Nemzetközi Vöröskeresztben betöltött szerepével segítette a környék lakosságát. A kommunizmus megerősödésével kényszerlakhelyre költöztetik férjével együtt, majd a narrátor elbeszélése szerint a gróf halála után egy román „sztárüggyvéd”, Aurelian Bací értesíti őt, hogy persona non grata lett, távoznia kell az országból: „amennyiben a gróf elvtársnő meg szeretné erősíteni a családi kötelékeket külföldön élő rokonaival, nem ütközik akadályba, a román hatóságok készségesen közreműködnek a lehetőség megteremtésében”. (267.) Medgyesi Emese a rendelkezésére álló történelmi adatokból kiindulva hitelesen, tiszteletteljesen állít

emléket Bissingen Erzsébetnek, Vásárhely nagyszonyának és jótévőjének.

A történelmi háttér, melyben a szerző felmenői életének epizódjait megrajzolja, bár pontos és valószerű, mégsem kölcsönöz az eseményeknek sajátos hangulatot, leginkább csak a szereplők életében bekövetkezett változások okaként lesz hangsúlyos a műben. Emiatt az az érzésem, hogy néhány kivételtől, mellékszálától eltekintve, kevésbé tud nyomot hagyni az olvasóban akár a háborúnak vagy a szocializmusnak a leplezetlen valósága, és talán kevésbé érthetjük meg, mi mindent élt át a Petri család, Vásárhely vagy akár egész Erdély. Hiteles kordokumentum a könyv, de nem igyekszik feltétlenül korhangulatot létrehozni, maguk a tények kapnak nagyobb hangsúlyt. Emiatt, bár olvasmányos, és jól teljesíti feladatát, a család történetének elbeszélését, nem keltett különösebb érzelmeket, katarzist bennem. Méltatást érdemel viszont néhány elbeszélői eljárás, például ahogyan a különböző fejezetekben leírt, gyakran egymástól időben és

térben távol levő eseményeket összeköti az előző fejezet egyes mondataival, kisebb részleteivel, korabeli tudósításokkal, beszédekkel, a frontról vagy fogságból hazaküldött levelekkel. Tudva azt, hogy szereplőink valós alakok, és nem olyan sok évtizeddel előttünk azokban a városokban, azokon a vidékeken éltek, ahol mi, azokat a nagy történelmi eseményeket élték át, amikről mi, az olvasók jó része már csak az iskolában tanultunk, vagy az elbeszélőhöz hasonlóan családi történetekből ismerünk, érdekesnek, izgalmasnak találtam, hogy a regény végén dióhéjban információkat kapunk a szereplők további sorsáról.

Medgyesi Emese érzékenyen, pontosan ábrázolja nemcsak saját családjának múltját, hanem szülővárosa és Erdély 20. századi történetének jó néhány fontos mozaikdarabját, így regénye izgalmas olvasnivaló lehet mindazok számára, akiket érdekel a történelemnek ez a fajta alulnézete és személyes sorsokra gyakorolt hatása.

Csorba Melinda